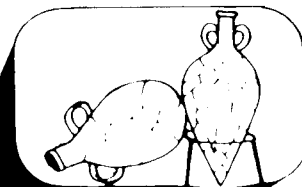

חדשות מן העבר

שלמה דורי – ארכיון ומוזיאון הרפת, יפעת

ראשית משקייהחלב העירוניים

פלק, בשנת 1927 ביפו; חלק של המשפחה עלה להתישבות במושב מרחביה. ישנן עדויות רבות לתופעה זאת. כך ידוע, שזלמן רבר לפני עלייתו למושב מרחביה, החזיק רפת חלב בתל-אביב, בשכונת מונטיפיורי. לסופר סתוי (סתוסקי) היתה רפת חלב בשכונת נורדיה. אך את העדות המדויקת ביותר והאופיינית מספקים לנו שני האחים יאיר ועדין שולמי, ילדי הארץ בנים להורים אשר עלו מרוסיה בעליה השניה, המספרים בספר זכרונות "עולם הולך ונעלם" את קורות המשפחה, אשר הופיע לאחרונה. ההורים עלו ארצה ב-1904, התיישבו בתל-אביב, אך חלמו על התיישבות חקלאית. בזמן מלחמת העולם הראשונה גורשה המשפחה עם שאר

בתקופת העליה השניה והשלישית היתה תופעה של עולים, אשר חלמו להיות חקלאים בארץ ישראל היושבים על אדמתם. בשלב הראשון של חייהם בארץ הם התיישבו ביפו או בתל-אביב. הם עסקו במלאכות שונות (בנין ומלאכות אחרות), והמתינו לאפשרות לעבור להתישבות בחלקים שונים של הארץ. הם ניצלו את תקופת ההמתנה כדי להכין את עצמם לעתידם החקלאי. בעיר הם הקימו משקי-עזר ועירים, בהם פרות חלב, גידול ירקות וגם כמה עצי פרי. השיטה הזאת איפשרה להם לרכוש נסיון בעבודות חקלאיות, וגם הוסיפה הכנסה מסויימת ממכירת תוצרתם בעיר, לפרנסת המשפחה. כאן צילום של משק כזה של משפחת

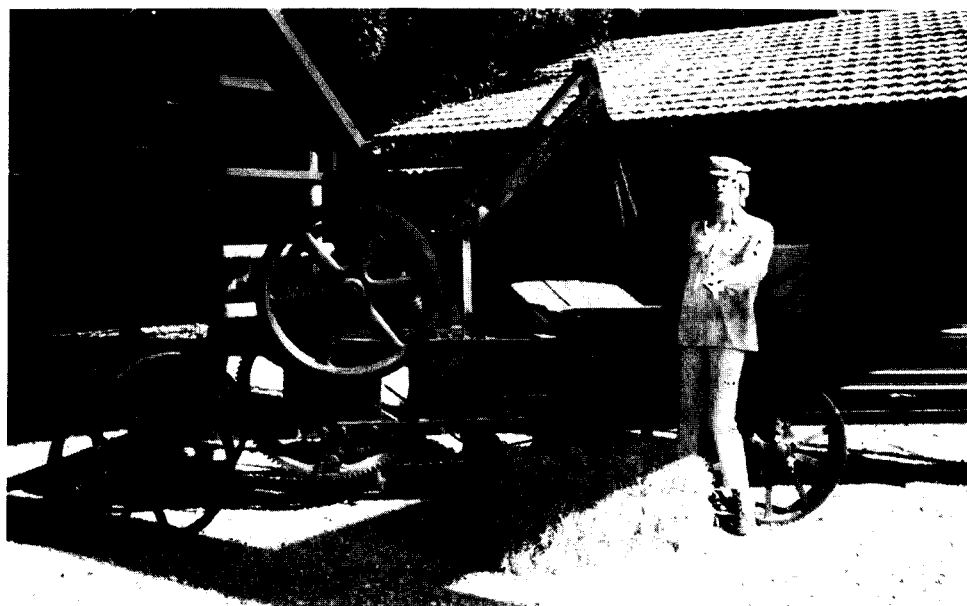

משק חלב טיפוסי כפי שהוקמו ביפו לצורך קליטת עולים.

שטח הקרקע שהמשפחה קנתה היה 100 דונם, אך רק 60 דונם היו ראויים לעיבוד. לרוב האיכרים בחדרה היו עדרי בקר לחלב, רובם מגזע "בלאדי". בעלי עדרים גדולים יותר העסיקו רועה משלהם, אשר היה אוסף את הבקר בבוקר ומחזירו בערב. בעלי רפתות קטנות היו שולחים את הפרות לעדר ציבורי, משותף. הרועה ועוזריו היו מקבלים את שכרם לפי מספר הראשים מכל בעל בקר. הרעה היתה מתבצעת בחורף בשדות-בור ובקיץ בשלפים, אחרי תבואות החורף ותבואות הקיץ. משפחת האחים שולמי דאגה להכין מזון לבקר, נוסף לזה שנאסף במרעה. הם זרעו שטח לשחת, אשר הורכב מבקיה ארגמנית בתוספת שיבולת שועל. השחת נקצרה כשכל הבקיה היתה בסוף הפריחה, הקציר התבצע בשעות הבוקר המאוחרות אחרי התיבשות הטל. אחרי גיבוב לייבוש כבשו את השחת לחבילות קטנות בעזרת מכבש, מונע על ידי בהמת עבודה אחת. הפרד או הסוס סובבו יצול, אשר הפעיל מכבש (ראה תמונה). שני אנשים ישבו משני צדי המכבש וקשרו בחוט ברזל את החבילות. לי זכורים החוטמים האלה, לאו דווקא לטובה, כי

נתיני ארצות האויב למצרים על-ידי השלטונות התורכיים. אחרי כיבוש הארץ על ידי הבריטים חזרה המשפחה לתל-אביב ולרחוב נחלת בנימין ופיתחה משק חקלאי זעיר. האב גידל ירקות, בוטנים וקנה-סוכר (דבר שלמד במצרים). בעזרת חקלאי מבן-שמן, פרידמן, רוכשים מבכירה "בלאדי", קונים דלי חליבה, כד מפח ומשורה של ליטר למדידת חלב, ובונים סככה עבור הפרה. באותה שנה הם קונים עגלה בירותית בבן-שמן. בשוק ברחוב שבזי הם אוספים פסולת ירקות, עלים וקליפות אבטיחים. את המזון המרוכז מכינים מסובין וכוספת שומשום, אותה קונים אצל ערבים ביפו, בחצר מגדלים בעלי-כנף (תרנגולות, אווזים, ברווזים ותרנגולי-הודו).

את מלאכת גידול הדבורים למד אחד הבנים אצל כוורן בשכונת בורוכוב. בשנת 1924, רוכש האב חלקת אדמה ובית בחדרה. המשפחה עם הרכוש החקלאי הראשוני עוברת למושב. חלומו של האב מתגשם. הם שוכרים מספר גמלים, מעמיסים את הרכוש ואת הפרות קושרים לגמל האחרון והשיירה זזה לחדרה. את ה-50 ק"מ בין תל-אביב לחדרה עושים במשך כל הלילה וב-5 בבוקר מגיעה השיירה לחדרה.

חלבו שלוש פעמים, בזמן החליבה ניתן לפרות מזון מרוכז והעטין נרחץ במים פושרים. את החלב סיננו לכד במסננת עליה היה בד ומדדו בעזרת מידת הליטר. רשמו את תנובת כל פרה במחברת מיוחדת, קנו בלוק קרח ושמרו עליו את החלב אחרי הרתחתו. מהחלב הכינו חלב חמוץ, שמנת וחמאה. קנו ספרטור (מפרדה). המחבצה, אשר שימשה לעשיית חמאה, היתה צנצנת זכוכית ובה מנגנון חביצה, אשר סובבו בעזרת ידית. את החמאה שמרו בכלי עץ טבול במים קרים.

הפרות הורבעו על ידי פרים שונים שהאיכרים החזיקו ושמוצאם לא היה ברור. את הפרות הגזעיות (דמשקאיות והולנדיות בודדות) היו מביאים להרבעה לפר הולנדי, אשר היה רכוש של קבוצת חלוצים שיתופית שהתכוננה במושבה לקראת התישבות. במרעה חפרו בורות בהם הצטברו מים, מימי התהום העיליים ושם השקו את העדרים. תיאור זה בספרם של האחים שולמי נותן תמונה נאמנה של תנאי משפחת חקלאים שהתפרנסה בשנות העשרים והשלשים במושבה.

הם היו המקור העיקרי לגופים זרים, מהם סבלו הפרות. בחלקת אדמות נזו, אשר לא התאימה לגידולים רגילים, החליטו לזרוע דלעת מספוא (או במונחים דאז "דלעת בהמות"). השדה הניב יבול עצום. כל דלעת שקלה למעלה מ-10 ק"ג. יבול החלקה אשר נאסף בחצר והדלועים הונחו זה ליד זה כיסו שטח של 2 דונמים. כעבור זמן קצר התברר, שבחדרה אין שוק לכמות כה גדולה של דלעת, היות וההזנה היתה מבוססת על מרעה בתוספת לא גדולה של חציר ומזון מרוכז. המשפחה שכרה קרון רכבת של 20 טון ובמשך 3 ימים הסיעו את הדלועים לתל-אביב, שם נאספו כל החלבנים של תל-אביב יפו, אשר החזיקו פרות בעיר וסיפקו חלב לתושבים. הם הגיעו עם עגלונים ומאזניים וקנו את הדלעת. קנו מי טון ומי חצי טון. עד מהרה חוסל כל המטען של הקרון. ענין הדלועים גרם למשפחת שולמי עוגמת נפש ומתיחות, למרות ההצלחה המסחרית והם כותבים, שלא רצו לעסוק במסחר והחליטו לא לגדל יותר דלעת מספוא. החליבה בידיים של הפרות המקומיות התבצעה פעמיים ביום. את הפרות הגזעיות

ביקור במוזיאון הרפת ביפעת

לפני מספר שנים הקימה ההתאחדות מוזיאון לענף רפת החלב לצד המוזיאון לראשית ההתישבות בעמק יזרעאל אשר בקיבוץ יפעת. בתוך אותו מבנה של מוזיאון הרפת שוכן גם ארכיון הענף ובו חומר תיעודי רב-גווני למכביר אודות ראשית הענף והחלוצים שהקימוהו בארץ-ישראל בראשית המאה הנוכחית.

ביקור במוזיאון הוא תענוג וחוויה אמיתית לכל רפתן וחקלאי בכלל – אולם הוא צריך להיות חובה וחלק מתכנית הלימודים לכל התלמידים (והמורים ומדריכים) אשר בבתי הספר החקלאיים באשר הם. שעות הביקור במוזיאון הן 7.30–11.30 בימים א'-ה'. רצוי לתאם ביקור של כיתות שלמות עם האחראי על המוזיאון, הח' שלמה דורי, טלפון 06-548754.